

Ben ik veranderd met -d of -t?

Het Taalbureau van het Departement
Lerarenopleiding van de Katholieke
Hogeschool Limburg

Auteur: *Guido Cajot*

Taalwerkplaats, taallounge, taalmaatje, taalcoach, taaloket ...dit zijn allemaal benamingen van een of andere 'plek' waar studenten met taalvragen terecht kunnen. Het departement lerarenopleiding van de Katholieke Hogeschool Limburg koos voor 'Het Taalbureau (TB)' wat misschien doet denken aan het Politbureau, wat dan weer de afkorting is van Politiek Bureau, het uitvoerende orgaan in de vroegere communistische landen van het Oostblok. Maar zo dictatoriaal is 'Het Taalbureau' niet. In feite gaat het hier ook om twee bureaus, namelijk van Veerle Schuyten en Guido Cajot op Campus Hemelrijk in Hasselt. In hun 'Taalbureau' ondersteunen ze de taal-leerprocessen van studenten, professionaliseren ze docenten, ontwikkelen ze workshops en monitoraten en schrijven ze projecten en taaltrajecten uit.

“In hun ‘Taalbureau’ ondersteunen ze de taalleerprocessen van studenten, professionaliseren ze docenten, ontwikkelen ze workshops en monitoraten en schrijven ze projecten en taaltrajecten uit.”

Op de ‘Taalactiedag’ van 15 mei 2009 in Antwerpen presenteerde Anne Kerkhoff ‘De Taalwerkplaats’ van de lerarenopleiding (eerste en tweede graads) in Fontys Tilburg. Aanvankelijk was het de bedoeling om het TB te installeren binnen de lerarenopleiding alleen om enerzijds te werken aan de taalvaardigheden (spreken, luisteren, schrijven, lezen), maar ook aan de professionele taalcompetenties van de leraren zoals deze geformuleerd werden in de ‘13 doelen in een dozijn’ van de Nederlandse Taalunie (Paus, Rymenans & Van Gorp, 2003). Maar Guido Cajot was voor de helft van zijn opdracht KHLim-taalcoördinator en Veerle Schuyten werd taalondersteuner in het departement Sociaal en Agogisch Werk (SAW). En toen begon de olievlek groter te worden: het bestuur van de hogeschool zette een taalbeleidsstructuur op met taalondersteuners in de zes verschillende KHLim-departementen en aan het TB werd gevraagd om deze structuur op te bouwen en aan te sturen. Voor de financiering wordt er beroep gedaan op het zogenoemde aanmoedigingsfonds¹, dat door de Vlaamse regering is opgericht om het diversiteitsbeleid in het hoger onderwijs te versterken. De eerste concrete realisatie van het TB op hogeschoolniveau was de organisatie van een intensieve

cursus taalvaardigheid *Starten met voor-sprong*. De instromende studenten van alle KHLim-departementen (ongeveer 2.600) kregen de kans om net voor de start van het academiejaar gedurende een week (elke voormiddag) een stoomcursus *Nederlands in het hoger onderwijs* te volgen. Dit academiejaar schreven ongeveer 150 studenten zich hiervoor in.

Maar wat doet het TB concreet? Welke doelgroep kan bij de twee taalondersteuners terecht? Aan welke taalproblemen wordt er met de studenten gewerkt en op welke manier gebeurt deze ondersteuning? Aan de hand van een concreet taaltraject zal duidelijk worden hoe de begeleiding verloopt.

Een veranderingstraject

Kelly B., een student uit de opleiding BaLO (Bachelor Lager Onderwijs), schreef in haar persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) uit hoe zij in de loop van het academiejaar aan haar taalvaardigheid werkte. Haar werkstuk draagt de toepasselijke titel *Ben ik veranderd met -d of -t?* Haar taalprobleem is erg herkenbaar, namelijk het niet correct spellen van

werkwoordsvormen. Zij volgde in de middelbare school het beroeps secundair onderwijs (bso) waarin er binnen het vak PAV (Project Algemene Vakken) aan taalvaardigheden gewerkt werd.

Zelf ben ik nooit sterk in taal en spelling geweest. Tijdens mijn schoolcarrière (lagere school en middelbaar) deed het me ook niets. Ik had nooit gedacht dat mijn taalprobleem in mijn verdere leven een belangrijke hindernis zou kunnen zijn. Dus niet sterk in taal zijn vind ik op zich geen excuus want alles kan je leren! Zoals ik al zei maakte ik als kind geregeld fouten op gebied van het vervoegen van werkwoorden. Eindigen ze nu op -d, -t of -dt?!

Het verhaal van Kelly is niet nieuw en illustreert wat bij heel studenten voorkomt. Hun taalprobleem dragen ze al vele jaren met zich mee en soms wordt hieraan gewerkt of soms helemaal niet. Omdat ze voor eens en voor altijd wilde afrekenen met dit taalprobleem, nam Kelly contact op met het TB en vroeg ze uitdrukkelijk om hulp. Dit is een belangrijk signaal, want als een student deze stap zet, betekent dit dat hij of zij gemotiveerd is en in dat geval is de kans op een succesvolle begeleiding groot. Dat was ook bij Kelly het geval. In het TB is er eerst een intakegesprek waarbij de begeleider het taalprobleem van de student in kaart brengt. Toen bij Kelly duidelijk werd dat dit spelling was, volgde een dictee. Dit was een nulmeting waarbij de uitkomsten als uitgangspunt werden genomen voor later onderzoek. In de eindmeting zou dan blijken of de spelling van Kelly verbeterd was of niet.

Tijdens het maken van het dictee viel het de begeleider al meteen op dat ik steeds dezelfde terugkomende fouten maak. Conclusie die daaruit volgde: ik kende mijn taalregels gewoonweg niet en handelde intuïtief.

¹ De Vlaamse regering voorziet vanaf 2008 door het aanmoedigingsfonds extra middelen om het diversiteitsbeleid in het hoger onderwijs te optimaliseren. Elke instelling bepaalt zelf welke inspanningen zij wil doen om de slaagkansen van kansengroepen te vergroten. In de beheersovereenkomst met de overheid staat dat de instellingen het aan hen toegekende bedrag uit het aanmoedigingsfonds moeten matchen met eenzelfde besteding van eigen middelen.

Ik vond het zeer nuttig om met hem de nulmeting te bespreken. Ik moest ook telkens uitleggen waarom je het werkwoord op een bepaalde manier schrijft, wat de regel is, ... hij stuurde bij waar nodig.

Het begeleiden van een student met een spellingprobleem is op zich vrij gemakkelijk en zeker als dit individueel met de student kan. Kelly kreeg onmiddellijk gepast oefenmateriaal mee, zowel op papier als digitaal. Binnen de lerarenopleiding werken we met *Software Nederlandse Spelling* (SNS) van Plantyn en Kelly kreeg een log in om te kunnen oefenen. Het voordeel van SNS is dat het systeem onmiddellijk feedback geeft aan de student. Ook moest Kelly tekstmateriaal (reflecties, papers, notities) doormailen, zodat de begeleider een beter zicht kreeg op haar spellingvaardigheid in het algemeen.

Gedurende een vijftal sessies van ongeveer een uur werkte de begeleider met Kelly. Ze maakte oefeningen en leerde de spellingregels. Ze kreeg als opdracht een overzicht te maken van de spellingregels op basis van eigen redeneringen en gebaseerd op eenvoudige schema's uit *Spel correct* (uitgave Die Keure).

't Taxikofschip – 't sexy fokschap:

Als de laatste letter van de stam eindigt op een t, x, k, f, s, c, h, p dan komt in de verleden tijd de uitgang -te/-ten achter de stam te staan.

Als de laatste letter van de stam niet eindigt op een t, x, k, f, s, c, h, p dan komt in de verleden tijd de uitgang -de/-den achter de stam te staan.

Vb: snoepen – snoep – ik snoepte: p komt voor in 't taxikofschip dus: -te

Studeren – studeer – ik studeerde: r komt niet voor in 't taxikofschip dus: -de

Naast deze werkbegeleiding was voor de begeleider vooral de leerbegeleiding belangrijk: reflectie op het eigen handelen speelde hierin een grote rol. Kelly moest meer doen

“Voor het geven van een goede instructie en inoefening van spelling is het belangrijk dat leerkrachten gedegen kennis hebben van het spellingsysteem.”

dan alleen werken aan haar spelling; zij moest grondiger onderzoeken waarom zij beter wilde worden in spelling en wat dit dan betekende voor haar als persoon.

Ik vind het geweldig dat ik ervoor gekozen heb om mij te veranderen op het gebied van spelling, het schrijven van werkwoorden. Het was een heel leerrijke en belangrijke verandering in mijn leven. Ik ben er echt trots op dat ik ondertussen de regeltjes van het spellen van werkwoordsvormen echt kén! Als ik nu teksten lees van andere mensen, valt het mij direct op als er fouten in staan, dat geeft mij een onbeschrijfelijk goed en zeker gevoel. Het is eigenlijk jammer dat ik dat nu pas ontdekt heb! Ik merk dat ik er nu echt als leerkracht sta, ik kan mijn leerlingen tenminste uitleggen hoe je werkwoorden moet spellen, zowel in tegenwoordige tijd, verleden tijd, ... ik ben echt trots op mezelf. Er is een last van mijn schouders gevallen.

De individuele begeleiding zoals bij Kelly is erg intensief en tijdrovend. Elke student met een taalprobleem begeleiden is onmogelijk en daarom zal het TB specifieke ondersteuning aanbieden aan groepen en minder aan studenten afzonderlijk.

Van monitoraten...

Contacten met andere hogescholen in Vlaanderen en Nederland leren dat een student werken aan zijn taalvaardig-

heid niet hoog op de agenda heeft staan. Enerzijds is dat wel te begrijpen, omdat de overgang van het middelbaar naar het hoger onderwijs erg groot is en hij vrijwel onmiddellijk én de nieuwe leerstof moet verwerken én stageoefeningen moet voorbereiden en uitvoeren. Zijn lesrooster zit propvol en daarnaast nog extra cursussen of begeleiding volgen, is niet haalbaar. Daarom probeert het TB de remediëring te organiseren binnen het normale lesrooster van de verschillende groepen. Zo wordt het spellingmonitaraat ingeroosterd op maandagmorgen.

Binnen de lerarenopleiding basisonderwijs is er in het curriculum het opleidingsonderdeel taalvaardigheid waarbij mondelinge en schriftelijke taalvaardigheden vooral in het eerste opleidingsjaar geoefend worden. De taalcompetenties van de instromende studenten worden gescreend en gediagnosticeerd aan de hand van verschillende taaltoetsen: een dictee, een motivatietekst schrijven, een uitspraakscreening, een meerkeuzetest met vragen over spelling, tekststructuur, woordenschat en taalproblemen voor NT2-sprekers (lidwoorden, voorzetsels, schooltaalwoorden). Het TB zal zich concentreren op de taalproblemen die zich hier manifesteren; tot de top drie behoren schrijven in academisch Nederlands, begrijpend/studerend lezen en woordenschat. Geregeld komen studenten echter ook langs voor uitspraak-oefeningen en expressie, m.b. intonatie.

Zeker voor spelling is extra remediëring nodig: de aanzet gebeurt in de lessen zelf, maar het grote werk moeten de studenten zelfstandig doen. Maar daar wringt vaak het schoentje; de studenten oefenen te weinig, ook al kan iedereen werken met de *Software Nederlandse Spelling* (SNS) en ze hebben intensieve begeleiding nodig. Hiervoor organiseert het TB monitoraten waarbij de verschillende spellingproblemen systematisch aangepakt en geoefend worden. Op basis van een diagnostisch dictee maken twee begeleiders een selectie uit de 320 instromende studenten en stellen zij twee groepen van ongeveer 30 studenten samen. De erg zwakke studenten worden niet toegelaten, maar moeten eerst oefenen met SNS onder begeleiding van hun eigen taaldocent Nederlands. Tussentijds zijn er in het monitoraat opnieuw diagnostische testen en kunnen studenten vrijgesteld worden. De doorverwijzing gebeurt trouwens door de docent Nederlands; de student krijgt het voorstel om het monitoraat te volgen en de begeleiders van het TB noteren de aanwezigheden. De onregelmatige student krijgt geen toegang meer tot het monitoraat.

... en workshops

Naast het spellingmonitoraat organiseert het TB ook workshops, onder andere 'Nadenken over zinnen' en 'Nadenken over woorden' voor tweedejaarsstudenten. In het eerste opleidingsjaar krijgen de studenten deze leerstof in hun cursus taalvaardigheid, maar in het tweede opleidingsjaar doen zij stage in de 3^{de} graad (groep 7 en 8) en zullen zij lessen taalbeschouwing geven. Een extra cursus die gekoppeld is aan de didactische aanpak van deze lessen is daarom hier op zijn plaats. Daarnaast is er in het laatste opleidingsjaar nog een workshop 'Academisch schrijven'

waarbij de studenten voorbereid worden op het schrijven van de bachelorpaper. Het TB zal voortdurend soepel inspelen op de taalnoden van studenten en indien nodig bijkomende remediëringssessies organiseren in de loop van het academiejaar.

Van departement lerarenopleiding naar hogeschoolbreed

Op vraag van de KHLim-directie wil het TB het werkkerrein uitbreiden naar de andere departementen, maar ook daarbuiten. Dit academiejaar kwamen er immers meerdere vragen van onder andere secundaire scholen, maar ook andere hogescholen om een taalbeleid in hun school vorm te geven. Enerzijds is er nood aan ondersteuning om een taalbeleidsvisie uit te schrijven en anderzijds is men op zoek naar remediëringmateriaal op maat. Het TB wil daarom in de toekomst werken aan:

- taalopleidingen en communicatietrainingen voor docenten;
- taalondersteuningstrajecten voor studenten;
- consultancy op het vlak van het taalbeleid in hogescholen en secundaire scholen;
- onderzoeksprojecten rond taalonderwijs en -toetsing;
- onderzoekpublicaties en -presentaties;
- wetenschappelijke dienstverlening;
- ...

Dit past binnen de opdracht van de hogeschool op het vlak van onderzoek en dienstverlening. Het TB maakt nu reeds deel uit van de KHLim-nascholingscel 'Quadri' (een kwaliteitskeurmerk dat staat voor QUALity DRIVEN) waarin wetenschappelijke en praktische expertise worden samengebracht.

Guido Cajot is docent Nederlands in de Katholieke Hogeschool Limburg, Departement Lerarenopleiding: Bachelor Lager Onderwijs, Campus Hemelrijk.

Literatuur

Paus, H., Rymenans, R., & Van Gorp, K. (2003). *Dertien doelen in een dozijn. Een Referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen*. Den Haag: Nederlandse Taalunie

Daems, F., & Van der Westen, W. (2008). *Doorlopende leerlijn taal? Dan ook in het hoger onderwijs! Conceptuele uitgangspunten voor een taalbeleid in het hoger onderwijs*. In A. Mottart, & S. Vanhooren, *Tweëntwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands* (pp. 100-104). Gent: Academia Press.

De digitale folder:
http://edict.khlim.be/taalbureau_folder.pdf